

Спіраль Архімеда в природі та житті людини

Анастасія Воробйова, Ганна Циганкова

Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

Вступ. Спіральні просторові та плоскі структури зустрічаються в природі дуже часто. Серед найпоширеніших кривих, що мають відображення у природі (циклоїда, епіциклоїда, еліпс, коло та інші), важливе місце займає спіраль Архімеда.

Матеріали і методи. Вчення про лінії стало розвиватися з появою математики, як науки. Давньогрецькі вчені створили теорію конічних перерізів – ліній, які мають особливо велике значення в науці і техніці. Спіралі як математичні об'єкти досліджували видатні математики минулого, такі як, Архімед, Бернуллі, Ферма та інші. Властивість логарифмічної спіралі – зберігати свою форму після різних перетворень – особливо захоплювала Якоба Бернуллі. Архімед дослідив спіральні лінії і довів найголовніші їх властивості.

Результати. В роботі розглянуто питання з історії розвитку плоских кривих ліній. Проведено дослідження утворення спіралі Архімеда. Спіраль Архімеда є частинним випадком при $n=1$ узагальненої спіралі Архімеда, рівняння якої в полярних координатах визначається: $r = b + a\theta^{1/n}$ (в подальшому покладемо $b = 0$). При значенні $n=-1$ отримаємо гіперболічну спіраль, при $n=2$ – спіраль Ферма, при $n=-2$ – літуус (жезл). Спіраль Архімеда – це [крива](#), яку описує [точка](#) M під час її рівномірного руху зі швидкістю v уздовж [прямої](#), що рівномірно обертається в [площині](#) навколо однієї зі своїх точок O із [кутовою швидкістю](#) ω . Основна властивість спіралі Архімеда полягає в тому, що, яку б точку цієї спіралі ми не взяли, відношення її радіус-вектора до полярного кута (який відраховується від будь-якого фіксованого напрямку) буде одним і тим же.

Розглянуто побудову спіралі Архімеда без формули та за допомогою параметричного рівняння узагальненої спіралі. Одним із найбільш простих способів створення спіралі Архімеда без формули є поділ кола великою кількістю радіальних ліній з рівними кутами між ними, а також великою кількістю концентричних кіл.

За допомогою диференціального та інтегрального числення знайдено довжину першого витка спіралі Архімеда і площу, обмежену спіраллю Архімеда $r = a\varphi$ і двома радіус-векторами, які відповідають полярним кутам φ_1 і φ_2 ($\varphi_1 < \varphi_2$).

Елементи, що мають форму спіралі, дуже поширені в природі. Форма спіралі близька до кола – найідеальнішої форми з усіх, що створила природа. Наприклад, суцвіття соняшника або ромашки складається зі спіралей Архімеда, деякі з них закручені за годинниковою стрілкою, а деякі проти. Причому у суцвітті соняшника середнього розміру за підрахунками 34 спіралі одного напрямку і 55 – іншого, у суцвітті ромашки - 34 спіралі одного напрямку і 21 – іншого. Числа 34, 21, 55 – це числа ряду Фібоначчі. Це доводить зв'язок між спіраллю Архімеда і послідовністю Фібоначчі. Соснова шишка, алое багатолістий, броколі романеско – це приклади

рослин, які складаються зі спіралей Архімеда. І хоча в тваринному світі спіраль Архімеда трапляється не так часто, раковини багатьох молюсків мають її форму. Сам Архімед назвав свою криву просто спіраллю, або, в точному перекладі «равликом».

Висновки. Систематизовано знання про властивості і графіки спіралей Архімеда. Досліджено знаходження довжини дуги і площі спіралі Архімеда та проведено аналіз її використання в природі та житті людини.